

Helena Söderberg
010-473 55 43
Fredrik Malmberg
010-473 50 00

Till
Utbildningsdepartementet

Svar på remiss gällande Bygga, bedöma, betygsätta – betyg som bättre motsvarar elevernas kunskaper (SOU 2020:43)

Sammanfattning

Specialpedagogiska skolmyndigheten ser positivt på de flesta förslag och bedömningar som utredningen lägger fram. Många förslag främjar en mer likvärdig utbildning som ger eleverna bättre och mer rättvisande förutsättningar att lära och utvecklas mot målen för utbildningen, vilket ligger i linje med artikel 24 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Specialpedagogiska skolmyndigheten avstyrker dock några förslag som myndigheten bedömer inte skulle främja en likvärdig utbildning.

Specialpedagogiska skolmyndigheten instämmer i att ämnesbetyg bör ersätta kursbetyg i gymnasieskolan, eftersom det skulle innebära att betyg sätts vid färre tillfällen och öka möjligheterna att utveckla stödet till varje elev. Myndigheten ser även positivt på att ämnen kan delas in i olika nivåer och att stödet för eleven följer med till nästa nivå. Det innebär att det finns incitament för att stödet sätts in tidigt och att det bibehålls under utbildningens olika nivåer.

Ur ett funktionsrättsperspektiv ser Specialpedagogiska skolmyndigheten vidare positivt på att införa kompensatorisk betygsättning. Nuvarande system innebär att eleven kan bedömas efter sin sämsta prestation, vilket särskilt missgynnar elever med ojämna kunskapsprofiler. Myndigheten tillstyrker även förslagen att ersätta kunskapskrav med betygsriterier.

Specialpedagogiska skolmyndigheten avstyrker däremot förslaget att införa ytterligare ett betygssteg för underkänt. Myndigheten bedömer att det inte är tillräckligt utrett vilka risker det kan föra med sig för myndighetens målgrupp. Det finns exempelvis en risk för att elever med funktionsnedsättning tilldelas betyget Fx i större utsträckning än andra elever, på grund av svårigheterna med att anpassa undervisnings- och bedömningsituationerna efter elevernas behov. Specialpedagogiska skolmyndigheten avstyrker även att undantagsbestämmelsen ska kunna användas för betyget Fx. Bestämmelsen är inte avsedd att tillämpas för

ett underkänt betyg. Det finns en risk för att läraren använder undantagsbestämmelsen för elever med funktionsnedsättning istället för att sätta in tillräckliga anpassningar och särskilt stöd.

Förslaget att utreda om det ska finnas en gräns för godkänt i den obligatoriska skolan tillstyrks av myndigheten. Elever med funktionsnedsättningar hamnar i stor utsträckning under gränsen för ett godkänt betyg, trots att skolan har långtgående skyldigheter att ge varje elev stöd för att nå upp till kunskapskraven.

Specialpedagogiska skolmyndigheten delar vidare bedömningen att rektorn bör verka för att det ska finnas förutsättningar för en likvärdig bedömningspraktik på skolan. Myndigheten vill dock särskilt betona att den betygssättande läraren, inte rektorn, ska avgöra hur anpassade bedömningsituationer ska utformas i det ämne som läraren ansvarar för.

Det finns däremot inte anledning att utreda om det finns förutsättningar för ankring till nationella prov eller möjligheter att införa examensprov i gymnasieskolan. Ankring till nationella prov överensstämmer inte med ett kompensatoriskt betygssystem och en allsidig bedömning vid betygsättningen. Såväl ankring till nationella prov som examensprov i gymnasieskolan kan missgynna elever med funktionsnedsättning.

Förslag 11.1 och 11.2 Gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska vara ämnesutformade och ämnesbetyg ska införas i skolformerna

Specialpedagogiska skolmyndigheten tillstyrker förslagen. Myndigheten har även tidigare ställt sig positiv till en ämnesutformad gymnasieskola. Enligt myndighetens erfarenhet har det varit svårt att utveckla stödprocesserna i den kursutformade gymnasieskolan och många elever har därför inte fått det stöd de har rätt till. Det har missgynnade elever med funktionsnedsättning (se Villkor för utbildning, Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2017). En ämnesutformad gymnasieskola innebär att betyg sätts vid färre tillfällen och ger bättre förutsättningar för att utveckla stödet för varje elev.

Specialpedagogiska skolmyndigheten ser också positivt på att det sannolikt minskar stressen för eleverna med färre betygstillfällen. En ämnesutformad gymnasieskola bidrar även till ett mindre fragmenterat lärande.

Förslag 11.3 En modell för ämnesbetyg i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Specialpedagogiska skolmyndigheten tillstyrker samtliga förslag. Det är positivt att betyg ska sättas efter varje nivå då det ger eleven tydlig information om sin kunskapsnivå och visar eleven att alla resultat i ämnet räknas. Specialpedagogiska skolmyndigheten ser positivt på utredningens bedömning att stödet ska följa med

till nästa nivå, eftersom det ger incitament för att stödet sätts in tidigt i utbildningen och följer med under utbildningens olika nivåer. Det skulle gynna elever med funktionsnedsättning. Det kan ta tid för lärare att hitta ändamålsenliga anpassningar för elever i behov av stöd. Ett system med olika nivåer med bibehållet stöd kan därför öka möjligheterna för elever i behov av stöd att nå målen för utbildningen och bidra till en mer rättvisande betygsättning.

Specialpedagogiska skolmyndigheten ser även positivt på att systemet med nivåer innebär att eleverna kan byta mellan olika program utan att behöva läsa in ett helt ämne och ges förutsättningar att komplettera med delar av ett ämne inom vuxenutbildningen.

Förslag 11.4 Ämnen och ämnesplaner behöver ses över

Specialpedagogiska skolmyndigheten tillstyrker förslaget. Skolverket bör samverka med Specialpedagogiska skolmyndigheten vid översynen för att se till att elever med funktionsnedsättning får sin rätt till en likvärdig utbildning tillgodosedd.

Förslag 11.6.1 Ämnesbetyg i kommunernas vuxenutbildning på gymnasial nivå

Specialpedagogiska skolmyndigheten tillstyrker förslaget.

Bedömning 11.7 Timplan i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Specialpedagogiska skolmyndigheten delar bedömningarna. Det är viktigt att huvudmännen ser till att alla elever får åtminstone den garanterade undervisningstid som de har rätt till. Skolinspektionen bör därför särskilt bedöma detta vid sin granskning av huvudmännens systematiska kvalitetsarbete.

Förslag 12.1 Betygsskalan ska ha en inbyggd kompensatorisk princip

Specialpedagogiska skolmyndigheten tillstyrker förslaget. I nuvarande system, där hela kunskapskravet ska vara uppnått, går det inte att ta hänsyn till att prestationer kan variera och vara ojämna. Det har missgynnats elever med ojämna kunskapsprofiler, däribland elever med funktionsnedsättning. Ett kompensatoriskt betygssystem ger lärarna möjlighet att allsidigt bedöma elevernas kunskaper vilket sannolikt leder till en mer rättvisande bedömning av elevernas kunskapsnivå.

Kompensatorisk betygsättning ger också eleverna större möjligheter att våga misslyckas och försöka på nytt, vilket kan leda till ökad motivation och minskad stress för eleverna.

Förslag 12.2 Betygskriterier och kriterier för bedömning ska beskriva kunskapsnivåer

Specialpedagogiska skolmyndigheten tillstyrker delvis förslagen. Myndigheten vill särskilt lyfta vikten av att lagstiftaren ser till att behålla bestämmelsen att elever med funktionsnedsättning ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser (3 kap. 2 § andra stycket skollagen) i ett nytt system med betygskriterier.

Specialpedagogiska skolmyndigheten avstyrker att införa betyget Fx. Myndigheten befarar att betyget Fx kommer att ges till elever med funktionsnedsättning i större utsträckning än till andra elever, särskilt då betyget E kommer att sakna kompensatoriska inslag. Det finns en risk för att elever med funktionsnedsättning ges betyget Fx på grund av att skolan misslyckas med att anpassa undervisningen och bedömningssituationerna för dessa elever. Myndigheten befarar också att det finns en risk för att fler elever ges betyget Fx istället för att skolan sätter in tillräckliga stödåtgärder för eleverna.

Förslag 12.3 Betyget E kan inte kompenseras

Specialpedagogiska skolmyndigheten avstyrker förslaget. Specialpedagogiska skolmyndigheten instämmer i bedömningen att det är viktigt att systemet utformas på så sätt att det tydligt framgår när en elev har rätt till särskilt stöd och att sådant stöd ges till samtliga elever som har behov av sådant stöd. Det saknas dock tillräckliga överväganden i utredningen kring hur betygsättningen påverkas av att betyget E utformas på ett annat sätt än övriga betyg i betygssystemet. Myndigheten efterlyser därför ytterligare överväganden gällande detta förslag.

Specialpedagogiska skolmyndigheten anser vidare att gränsen för godkänt i den obligatoriska skolan bör utredas. Myndigheten vill slutligen framhålla vikten av att undantagsbestämmelsen fortsättningsvis kommer att kunna tillämpas.

Förslag 12.4 För betygen A, B, C och D gör läraren en sammantagen bedömning

Specialpedagogiska skolmyndigheten tillstyrker förslaget. Det nuvarande betygssystemet missgynnar framförallt elever med ojämna kunskapsprofiler, eftersom eleverna kan bedömas efter sina sämsta prestationer. Möjligheten att kompensera kunskaper ger förutsättningar för en mer rättvisande betygsättning.

Bedömning 12.5 Godkäntgränsen i den obligatoriska skolan bör utredas

Specialpedagogiska skolmyndigheten delar bedömningen. Sverige har en obligatorisk skola med skolplikt. Trots detta får ett stort antal elever underkända betyg. Elever med funktionsnedsättning når i större utsträckning inte upp till godkända betyg. Dessa elever saknar möjligheten att studera vidare på ett nationellt program i gymnasieskolan och riskerar att hamna i ett livslångt

utanförskap. I samband med att gränsen för godkänt utreds bör samma utredning se över hur behörighetskraven till gymnasieskolan ska utformas.

Förslag 13.1 Elevens kunskapsnivå under betyget E ska synliggöras med ytterligare ett underkänt betyg

Specialpedagogiska skolmyndigheten avstyrker förslaget. Myndigheten anser inte att det inte behövs några ytterligare betygsssteg för att tydliggöra för eleverna hur de utvecklas mot betygskriterierna. Det är lärarens uppgift att redogöra för elevernas progression i samband med utvecklingssamtal och vid den formativa bedömningen av elevernas prestationer. Det finns vidare en risk för att elever i behov av stöd i större utsträckning ges betyget Fx istället för anpassningar och särskilt stöd. Myndigheten befarar även att ytterligare ett underkänt betyg kan förstärka låga förväntningar på elever med funktionsnedsättning.

Myndigheten anser vidare att undantagsbestämmelsen inte ska användas för betygsssteget Fx. Undantagsbestämmelsen är avsedd att tillämpas för elever med funktionsnedsättning där funktionsnedsättningen utgör ett direkt hinder för eleven att uppnå ett visst kunskapskrav. Bestämmelsen används då för att undanta detta kunskapskrav vid betygssättningen. Avsikten är inte att bestämmelsen ska kunna tillämpas för ett underkänt betyg. Om undantagsbestämmelsen tillämpas för den underkända nivån Fx riskerar det att förstärka låga förväntningar på elever med funktionsnedsättningar och föreställningar om att dessa elever inte har förutsättningar att nå upp till betygskriterierna. Elever riskerar att tilldelas betyget Fx istället för att ges tillräckliga stödåtgärder för att kunna nå så långt som möjligt efter sina förutsättningar.

Förslag 13.1.3 och 13.1.4 Betygskriterier ska finnas för betyget FX och betyget Fx ska motsvara poäng

Specialpedagogiska skolmyndigheten avstyrker förslagen.

Förslag 14.1.2 och bedömning 14.1.3 Läraren ska göra en allsidig bedömning av elevens kunskaper och det bör finnas rutiner för skolans bedömningspraktik

Specialpedagogiska skolmyndigheten tillstyrker förslaget och delar bedömningen. Specialpedagogiska skolmyndigheten vill dock framhålla att det är viktigt att den betygssättande läraren, inte rektorn, avgör hur bedömningssituationerna ska utformas i det ämne som läraren ansvarar för. Rektorn har inte de ämnes-specifika kunskaperna. Det är därför viktigt att rektorns rekommendationer inte snävar in lärarens möjligheter att kunna anpassa bedömningssituationerna på ett sätt som överensstämmer med elevernas förutsättningar och behov.

d

Förslag 15.2 Övergångsbestämmelser

Specialpedagogiska skolmyndigheten tillstyrker förslaget.

Förslag 15.3 Genomförande av förslagen

Specialpedagogiska skolmyndigheten tillstyrker förslaget. Skolverket bör samverka med Specialpedagogiska skolmyndigheten vid utformningen av de nya ämnesplanerna för att säkerställa att elever med funktionsnedsättning får tillgång till en likvärdig utbildning.

Bedömning 17.3 Insatser kopplade till prov som behöver vidare utredning

Specialpedagogiska skolmyndigheten delar inte bedömningarna. Ankring av elevernas betyg i de nationella proven överensstämmer inte med övriga förslag om ett kompensatoriskt system och en sammantagen, allsidig bedömning vid betygsättningen. Myndigheten vill särskilt betona att de nationella proven ska ha en *betygsstödjande* funktion.

Elever med funktionsnedsättning kan missgynnas av examensprov i gymnasieskolan. Specialpedagogiska skolmyndigheten bedömer att det därför behöver finnas mycket starka vinster, exempelvis för kvaliteten på utbildningen i gymnasieskolan, för att det ska finnas anledning att utreda en sådan möjlighet. Utredningen har inte presenterat några tillräckligt tungt vägande vinster med att införa sådana prov som uppväger nackdelarna för myndighetens målgrupp.

För Specialpedagogiska skolmyndigheten

Fredrik Malmberg

Generaldirektör

Sakkunniga har i detta ärende varit Lennart Hansson, Karina Johansson, Eva Klubb Degsell, Lennart Rådbrink, Carina Söderberg, Mia Walther, Gabriella Westerberg och Annelie Westlund. Emelie Cramér-Wolrath och Lena Hammar har också deltagit i den slutliga handläggningen av ärendet. Föredragande har varit Helena Söderberg.